

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-227-2-45>

**DEPICTION OF LITERARY PERSONAGES' APPEARANCE:
FRAME ANALYSIS EXPERIENCE**

**ОПИС ЗОВНІШНОСТІ ЛІТЕРАТУРНИХ ГЕРОЇВ:
ДОСВІД ФРЕЙМОВОГО АНАЛІЗУ**

Kozak S. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the German
Philology Department
Lesya Ukrainka Volyn National
University
Luts'k, Ukraine*

Kozak S. B.

*кандидат філологічних наук,
доцент,
доцент кафедри німецької філології
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Фреймові структури – зручний механізм у моделюванні людської свідомості та різноманітних ментальних процесів, використовуваний у різних галузях когнітивної науки (у когнітивній психології, когнітивній лінгвістиці, нейропсихології тощо) [2, с. 127]. Семантика фреймів допускає можливість знання мовцями повною мірою змісту слів, які входять до певної сфери лексики, навіть за умови відсутності знань інших слів цієї сфери або лише деяких з них [3, с. 26]. З огляду на це, теорія фреймів набирає популярності не лише у сфері когнітивної науки та інформатики, а й у лінгвістиці та літературознавстві.

У дослідженні фреймових структур на позначення зовнішності людини в літературно-художньому дискурсі використовуємо терміни «фрейм», «фреймова структура», «термінал» і «термінальний елемент». Слід зазначити, що «фрейм» і «термінал» – це когнітивні утворення, а «фреймова структура» і «термінальний елемент» є їхніми мовними корелятами [1, с. 314].

Для аналізу лексичних одиниць, що наповнюють фреймові структури на позначення зовнішності людини, звернімося до одного з найкращих творів Ліона Фейхтвангера – «Ієфай та його дочка» (“Jefta und seine Tochter”). Роман описує події між 1300 та 1100 роками до н. е., в період боротьби ізраїльських племен за Зайордання. Серед головних героїв твору особливо виразними є постаті полководця Ієфая та його дочки Яали. Опис зовнішності цих персонажів дає можливість краще зрозуміти їхні характери та зазирнути у їх внутрішній світ.

Зовнішність (das Äußere / das Aussehen) – це зовнішній вигляд людини [4, с. 276]. Äußere – *Außenseite, Oberfläche; äußere Erscheinung, äußere Ansicht, Anblick von außen, Aussehen* [6, с. 522]. Aussehen – *Anschein, äußerer Eindruck, der Anblick, den jmd. od. etwas bietet* [6, с. 521]. На основі наведених дефініцій визначаємо основні термінали фрейму ЗОВНІШНІСТЬ (DAS ÄÜBERE / DAS AUSSEHEN): AUBENSEITE, OBERFLÄCHE, ÄÜBERE ERSCHEINUNG / ÄÜBERE ANSICHT, ÄÜBERER EINDRUCK, ANBLICK, ANSCHEIN.

Для опису персонажів у романі письменник використовує здебільшого прикметники, зокрема, зображаючи Ієфая, послуговується такими лексичними одиницями як *verwildert (здичавілий)* та *verschmutzt (брудний)*, що показують зовнішність головного героя, який пережив утрату єдиної доньки, принісши її в жертву заради свого прагнення стати суддею Гілеаду та об'єднати ізраїльські землі. Здійснення цієї мрії не зробило Ієфая щасливим. Водночас саме з цього моменту в житті героя настають зміни. Ніхто вже не помічає в його зовнішності розпачу, характер Ієфая став жорстоким і непохитним. *Jefta hörte sie an, fragte kurze Fragen, tat seinen Spruch, harten Gesichtes, gerecht* [5, с. 161]. У наведеній фреймовій структурі зображено його скам'яніле обличчя (*harten Gesichtes*). Жодних емоцій, ні краплі співчуття, а лише справедливість залишилася в житті цього чоловіка. Люди відчувають страх перед ним, і навіть підступний цар не сміє йому перечити: *Er erschrak, als er Jefta sah. Er war ihm in Wahrheit zugetan gewesen wie einem jüngern Bruder. In dem Manne, der ihm gegenüberstand, war keine Spur mehr von dem lebenswerten, fröhlichen Jefta von Elealeh. Der Jefta von Mizpeh war finster, böse. Seine Worte prallten ab an der Kälte und Sprödigkeit des neuen Jefta* [5, с. 162]. За допомогою цієї фреймової структури перед читачем постає зовсім новий ОБРАЗ чоловіка (ÄÜBERE ERSCHEINUNG) – *похмурого* та *злого* (*finster, böse*), який справляє ВРАЖЕННЯ (EINDRUCK) гордовитого й холодного правителя (*Seine Worte prallten ab an der Kälte und Sprödigkeit des neuen Jefta*).

Досить яскравим, величним і якимось особливим є зображення зовнішності дочки Ієфая – Яяли. Ця дівчинка наділена як природною красою, так і надзвичайним розумом та багатьма вродженими здібностями: *... er küßte das Kind, sein Mädchen, seine Tochter Ja'ala. Sie schaute ihn an, verliebt, ehrfürchtig, glücklich, begeistert* [5, с. 43]. Через опис погляду дівчинки, завдяки використанню предикативних атрибутів *verliebt, ehrfürchtig, glücklich, begeistert*, передано ставлення дівчинки до свого батька, її любов, повагу, щастя, захоплення.

Уже з перших рядків опису зовнішності дівчинки можна судити про її хороше виховання. Вона дуже любить своїх батьків, поважає і ніколи не посміє послухатися їх. Будь-яке його прохання вона виконує не зволікаючи, і має за честь зробити щось для свого батька: *Sicheren Auges und Fußes streifte und kletterte sie herum, keine Anstrengung machte sie müde. Sie hatte den straffen, anmutigen Leib der Mutter, auch deren mattbraunes, fleischloses Gesicht, und wie Ketura war sie zart und fein in aller Kraft und Härte* [5, с. 59]. Опис зовнішності передано термінальними елементами *sicheren Auges und Fußes*, ключовим компонентом в яких є прикметник *впевнений*. Фігура дівчинки струнка та граціозна (*straffe, anmutige Leib*), її обличчя засмагле й худорляве (*mattbraunes, fleischloses Gesicht*), вона ніжна й прекрасна при всій своїй силі й твердості. Наведена фреймова структура дає уявлення про надзвичайну дівчинку, яка має твердий характер, кмітливий розум та щире серце.

Яала – дитина з незвичайною долею. Її життя на землі коротке, проте подвиг цієї героїні назавжди залишився в пам'яті її народу. Сам Бог приймає Яалу в жертву, адже вона наділена неземною чистотою поглядів та думок: *Sie spürte stärker, ihre Augen sehen tiefer, ihre Haut und all ihr Wesen fühlte sich feiner an als der andern*. [5, с. 107].

Проаналізовані фреймові структури опису зовнішності персонажів твору дають підстави стверджувати, що за допомогою відповідних термінальних елементів читач має можливість судити також про характер описуваних героїв. Так, Яала привітна й доброзичлива, що виражається в її лагідному ставленні до дорогих для неї людей та навіть до тварин, її веселий характер та м'який голос може розвеселити будь-кого. Кожен, хто знайомий з Яалою, прагне здобути її прихильність.

Таким чином, фреймові структури, які описують зовнішність персонажів у літературно-художньому дискурсі, є ефективним механізмом експлікації авторських думок не тільки щодо вигляду персонажів, але й їхніх характерів.

Література:

1. Козак С. В. Фреймові структури на позначення зовнішності людини в літературно-художньому дискурсі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*: збірник наукових праць / [Гол. ред. Н. Л. Іваницька]. 2014. Вип. 19. С. 313–317.

2. Козак С. В. Фреймова презентація внутрішніх переживань героїв у художньому дискурсі (на матеріалі творчості С. Цвейга). *Науковий*

вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». Одеса, 2021. № 48. С. 127–130.

3. Козак С. В. Семантика фреймів і теорія поля: корелятивні зв'язки. *Applied Linguistics-3D: Language, IT, ELT: International Scientific and Practical Conference (May 12-13, 2022)*. Zhytomyr: Zhytomyr Polytechnic State University, 2022. P. 25–27.

4. Яковлева А. М., Афонська Т. М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків: Торсінг Плюс, 2009. 672 с.

5. Feuchtwanger L. *Jefta und seine Tochter*. Aufbau-Verlag, 264 S.

6. Wahrig G. *Deutsches Wörterbuch mit einem Lexikon der Deutschen Sprachlehre*. Mosaik Verlag, 1966. 4358 S.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-227-2-46>

LITERARY CHARACTER AS A LANGUAGE PERSONALITY IN ARTISTIC DISCOURSE

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПЕРСОНАЖ ЯК МОВНА ОСОБИСТІТЬ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Kosovets M. V.

*Graduate Student at the Department of
Theoretical and Applied Phonetics of the
English Language
Odesa I. I. Mechnikov National
University
Odesa, Ukraine*

Косовець М. В.

*аспірант кафедри теоретичної
та прикладної фонетики
англійської мови
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

В реальній комунікації встановити комунікативні стратегії та тактики мовця вкрай важко, проте в художньому літературному дискурсі наявні певні маркери: авторські ремарки та внутрішнє мовлення персонажів, які експлікують прагматичні наміри комунікантів, їх комунікативні інтенції, стратегії та тактики.

Художній дискурс є предметом дослідження багатьох лінгвістів, які звертаються до жанрових (О. С. Божко, 2017; А. С. Галич, 2017; Н. Кенжегараєв, 2012; І. І. Могілей, 2014; Н. Л. Самосюк, 2014; Семєнюк, 2019; гендерних (О. Л. Бессонова, 2004; Н. Д. Борисенко, 2005; Колесниченко, 2007; Н. Я. Нера, 2017), лінгвокультурних складників